

Сезона 2016/2017

Петак, 12. мај 2017. године
Задужбина Илије М. Коларца у 20 часова

Циклус: За зналце

Диригент: **Владимир Куленовић** / Conductor: **Vladimir Kulenović**
Солиста: **Итамар Зорман**, виолина / Soloist: **Itamar Zorman**, violin

Концерт Владимира Куленовића са Београдском филхармонијом подржала је Амбасада САД у Београду, са жељом да скрене пажњу на значај појединца у изградњи мостова између две удаљене земље кроз језик уметности.

Програм:

А. Веберн: *Пасакаља*, оп. 1

Трајање: око 10 минута

А. Берг: Концерт за виолину и оркестар

Andante – Allegretto
Allegro – Andante

Трајање: око 30 минута

***

Ј. Брамс: Симфонија бр. 4, оп. 98 у е-молу

Allegro non troppo

Andante moderato

Allegro giocoso

Allegro energico e passionato

Трајање: око 45 минута

Концертмајстор: **Тијана Милошевић**

Антон Веберн (1883–1945) је једно од најистакнутијих имена међу ученицима Арнолда Шенберга (1874–1951), и заједно са њим и Албаном Бергом (1885–1935) чини групу аутора у историји западноевропске музике познату као Друга бечка школа. Као и већина музичара рођених крајем 19. века, Веберн је музиком почео да се бави најпре у породичном окружењу, поред мајке која је била пијанисткиња и певачица. Управо тада стиче и развија афинитете према вокалној лирици, али почиње да учи виолину и виолончело. Када је дошао у класу композиције Арнолда Шенберга, радио је на класичарским, дијатонским музичким обрасцима, а Шенберг је (управо због Вебернове склоности ка вокалној лирици), инсистирао на развијању инструменталног музичког писма. Веберн је Шенбергове захтеве испунио, па и превазишао током студија, да би се након њиховог завршетка отиснуо у компоновање атоналне и додекафонске музике, тежећи афористичном, сажетом музичком изразу.

Рано Веберново стваралаштво креће се, пак, у оквирима позног романтизма. Као завршни рад на студијама настала је **Пасакаља оп. 1** у де-молу из 1908. године, дело изразито позноромантичарског сензибилитета. Припремајући се да компоује свој завршни рад, Веберн је претходне године начинио три студије на остинантни бас. Стриктну форму пасакаље, која се састоји из понављања теме најчешће у најнижем гласу, Веберн је динамизовао груписањем варијација у целине које међу собом контрастирају тонским родом, темпом и фактуром, тако сачињавајући својеврсне тематске платое. Такође, у овом делу налазимо бројне назнаке каснијих композиционо-техничких поступака (као што је, на пример, грађа саме теме у којој се избегава понављање тонова) које ће Веберн користити и развијати у каснијим делима, као и изразито смелу и иновативну оркестрацију, којом се, у то време увелико архаична, стриктна барокна форма приближава 20. веку.

Још један важан представник Друге бечке школе, такође ученик Арнолда Шенберга, **Албан Берг** је завршио своје последње дело, **Концерт за виолину и оркестар**,

непосредно пред смрт, 1935. године. За собом је оставио незавршену оперу *Лулу*. Као и Вебернова, Бергова рана дела се крећу у оквирима позног романтизма, да би се након тога, аутор отиснуо у компоновање атоналне музике, често користећи тонске низове од по пет, шест или седам тонова, потом додекафонске музике, како би у свом касном стваралаштву начинио специфичну синтезу додекафонског, односно серијалног, и тоналног мишљења. Концерт за виолину и оркестар једно је од таквих дела. Написано је у два става, од којих сваки има по два одсека. У писму Арнолду Шенбергу, назвао их је *Прелудијум*, *Скерцо*, *Каденца* и *Карактерне варијације*, што одговара њиховом карактеру или формалној конструкцији. Тако су *Прелудијум* и *Каденца* (први и трећи одсек) написани у троделној форми и представљају уводни део концерта, односно, изразито виртуозну каденцу. *Скерцо* је у форми сложене троделне песме са два трија, док последњи сегмент чини тема са варијацијама. Интересантно је и да Берг у овом делу цитира народну песму *Птица на дрвету шљиве*, која говори о радости младе девојке. Исто тако, цитира и Бахов корал под називом *Доста је Господе, ако је по вољи твојој*, из кантате бр. 60, који у последњем сегменту постаје тема за варијације. Оба ова цитата су везана за повод настанка концерта, написаног по поруџбини виолинисте Луиса Краснера. Дело је посвећено тада недавно преминулој Манон Гропијус, која је боловала од дечје парализе, која је била кћерка архитекте Валтера Гропијуса и Алме Малер Гропијус. Концерт носи симболичан поднаслов *У спомен једном анђелу*.

Претходник и велики узор Арнолду Шенбергу, али и свим композиторима Друге бечке школе, био је **Јоханес Брамс** (1833–1897). Композиторова последња, **Четврта симфонија**, настала је око 1885. године, а први пут је издата 1886. године. У свом стваралаштву, Брамс је тежио синтези традиције западноевропске музике, али је истовремено трагао и за новим изражајним средствима. Иако је због тога, од стране савремене критике тог доба, често проглашаван за старомодног и конзервативног композитора, Брамс је, управо кроз чување најважнијих елемената традиције, као што је, на пример, сонатно-симфонијски циклус, своје иновације спроводио управо на унутрашњем структурном плану. То је принцип који је Арнолд Шенберг назвао развојним варирањем, композиционом техником коју су он и његови ученици користили како би достигли нови музички израз. У том смислу, Четврта симфонија представља врхунац Брамсовог симфонијског стваралаштва и то у виду синтезе старих и нових композиторских пракси. Композитор користи средњовековне црквене модусе, позноромантичарски музички језик и архаичне форме (класичан сонатни облик, или, пасакаља као форма последњег става), али и савремене принципе изградње форме, чиме се она динамизује и оживљава.

Милош Браловић*

*У сезони 2016-17, Београдска филхармонија пружа прилику одабраним младим музиколозима да писањем програмских коментара обогате своју стручну праксу.